

تیوره

احمد علی کهزاد

بنیاد فرهنگی کهزاد

از روی مأخذ قدیم و جدید و به شهادت منابع مختلف معلوم میشود که غور چندین مراکز داشته و این امر بسته به مراحل تحول تاریخ سیاسی غور و تنوع سلاله های امرأ و سلطان های آن میباشد. تاریخ غور از نظر مراحل تحول دارای دو دوره مهم است که یکی را دوره ملوک الطوائفی و دیگری را دوره تمرکز اقتدار میتوان خواند و به همین ملاحظه در تاریخ غور تا وقتی ملوک و بعدها سلطان ها به سلطنت رسیده اند و با اینکه در القاب رسمی هر سلطانی، ملک هم بود، معذالک میتوان گفت که در یک دوره اولی که رؤسای غوری بر سر اقتدار رسیدند در حوزه های کوچکی آمریت داشتند و سپس ساحه نفوذ آنها اول خارج حدود غور در داخل خاک های خراسان و بعد خارج حدود و ثغور مملکت در نیم قاره هند فتوحاتی بعمل آوردند و ملوک غوری سلطان های مقتدر و با عظمت و نشانی شدند.

علت دیگر کثرت مراکز اداری در غور تعدد فرزندان ملوک غور بود. بخصوص بعد از ملک عزالدین حسین پسران هفتگانه او به نقاط مختلف غور تقسیم شده و هر کدام برای خویش حوزه و مرکز اداری علحیده ئی انتخاب کردند.

صرف نظر از مراکز جداگانه پسران، ملک عزالدین حسین که اینجا بدان کاری نداریم، علی العموم جاهای مختلف را در غور به صفت مرکز و پایتخت حساب کرده اند، از قبیل: فیروز کوه، شهرک، تولک و زرنی. چنانچه یکصدوسیزده سال قبل حینی که جنرال فریه فرانسوی از غور میگذشت، طبق افواه اکثر نقاط مذکور را مرکز و پایتخت غور خوانده است. «تیوره» که عنوان این مقاله قرار داده شده است، مرکز امروزی حکومت کلان غور است. تیوره از نقطه انشعاب سرک غور از هرات که آنرا «گذر پام» گویند، ۱۲۸ کیلومتر و از «کاسی» مرکز «چغچران» ۱۸۵ کیلومتر فاصله دارد. تیوره منحیث موقعیت جغرافیائی در قسمت وسطی دره ئی افتاده که آنرا دره «یخن» گویند و از شمال شرق به جنوب غرب ممتد است. دره یخن روی همرفته گشاده و فراخ است و در حصه ئی که تیوره واقع است، فراخ تر میباشد. بطرف جنوب شرق تیوره دره دیگر بیست موسوم به «خواجه غار» که آب های آن با آب دره یخن یک کیلومتر پایان تر از قلعه تاریخی مرکز حکومت کلان غور یکجا میشوند. تیوره در میان تپه ها افتاده که خاک آن سرخ رنگ است و عقب تپه ها تیغه های کوه های بلند جلب نظر میکند. رودخانه های آبی رنگ یخن و خواجه غار تپه های گلابی و سرخ رنگ و کوه های کبود و آبی رنگ مایل به سیاه چشم انداز قشنگی به تیوره داده است که

رنگ های مختلف در آن جلوه خاصی دارد. در جنوب تیوره رشته کوه هائی است موسوم به «پنج شاخ»، در جناح شرقی آن کوه هائی افتاده موسوم به «کوه سفید» و بر عکس بطرف شمال آن کوه های دیگری دیده میشود سیاه گون و بریدگی عظیمی دارد که در حقیقت در ته آن دره ئی وجود دارد و آنرا «تنگی چهک» گویند. از بس عمیق و چقر است آنرا به چاه تشبیه کرده اند.

مقر حکومت کلان غور در تیوره قلعه بسیار بزرگ مستطیل شکلی است که از آغاز آبادی آن بیش از دوصد سال میگذرد. تپه ئی که این قلعه روی آن آباد شده از نقطه نظر موقعیت و وسعت بهترین نقطه تیوره است و قراریکه اهالی محلی میگویند پیش از آبادی قلعه بزرگ بقایای آبادی های زیادی در اینجا وجود داشت و هنوز هم بطرف جنوب قلعه در پای دامنه های کوه پنج شاخ آثار برخی عمارات پخته به نظر میخورد. قلعه بزرگی که نام بردیم به قرار بیانات اهالی اصلاً به سردار محمد خان یکی از سرداران غور تعلق داشت. حیاط این قلعه در حدود ۲۰ جریب زمین را در برمیگیرد و دورادور آن دیوار بلندی دیده میشود. این قلعه در اصل اساس برج های متعددی داشت ولی در طی این دو قرن دست خورده و تغییراتی در آن وارد شده و ملحقات جدیدی بخصوص در جناح جنوب شرقی آن پدید آورده اند.

در خود تیوره و در دره یخن و به ویژه در حصص سفلی آن بقایای بعضی قلعه ها و برج ها باقی مانده و بیشتر برج های بلند حد به حد جلب نظر میکند. وجود این نوع برج ها در غور عمومیت دارد که امروز منزوی و متروک افتاده و غالباً در ازمنه قدیمه بخود ملحقاتی داشته اند. این برج ها از نقطه نظر مطالعات سبک عمرانی مردم عوام غور در طی قرن های گذشته خالی از اهمیت نیست. فراموش نباید کرد که هر عهد و دوره ئی از خود دو نوع سبک عمرانی دارد که یکی را سبک و روش رسمی و دولتی و دیگری را سبک و روش عامیانه میخوانند. نماینده سبک عمرانی دولتی غور در چشت و هرات باقی مانده و در ین اواخر بعد از کشف منار جام که از طرف سلطان غیاث الدین غوری ساخته شده، آیده مهم دیگری در ین سلسله علاوه شده است. برای معرفی سبک عامیانه عمرانی غور باید از همین برج ها و قلعه های نیمه ویرانه که در گرد و نواح تیوره و باقی حصص غور باقی مانده اند، عکس برداری شود.

تیوره مرکز امروزی غور یکی از نقاط بسیار خوش آب و هوا و زیبای غور است که در حواشی جنوبی غور افتاده و رودخانه های آن ماهی بسیار فراوان دارد و از نظر سیر و سیاحت حتماً آینده درخشانی خواهد داشت. ۲۵/ سرطان